
СЕКЦІЯ 4.

Децентралізація та місцеве самоврядування

Сізокрилов Михайло

Здобувач третього рівня вищої освіти
кафедри політології факультету міжнародних відносин,
політології та соціології.
Одеський національний університет імені І.І.Мечникова
(керівник к.політ.н., доц. Наталя Кадук)

ПРОЦЕС ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ ЯК ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ РЕФОРМ

Проведення реформи децентралізації розпочалося в Україні після перемоги Революції Гідності у 2014 році, втечі колишнього Президента В. Януковича та приходу до влади прозахідних політичних сил, які виступали в якості лідерів під час подій Євромайдану. В основі їхнього політичного світогляду був рух України у напрямку набуття членства в ЄС, як одна з головних зовнішньополітичних ідей, та проведення усього переліку реформ, що були необхідними для такого поступу, зокрема, реформ щодо демократизації суспільно-політичних процесів, що було особливо актуальним після чотирьох років авторитарного правління В. Януковича [4].

Реформа децентралізації була однією з основних у переліку реформ, необхідних для успішного просування шляхом європейської інтеграції України, оскільки вона передбачала відхід від традиційного стилю управління в державі, що був притаманний нашій державі з моменту набуття нею незалежності. Ці особливості державного управління були притаманні майже усім державам, що були колись у складі Радянського Союзу, або існували в рамках так званого «соціалістичного табору».

Основною характерною рисою цього типу управління державою була надмірна централізація владних повноважень в одному центрі, у столиці, водночас повноваження місцевого самоврядування та регіональних органів

влади фактично нівелювались як такі, на користь центральної влади.

Більшість держав Східної Європи, які перебували свого часу у сфері радянського впливу як соціалістичні країни, та країни Балтії пройшли через цей етап посткомуністичного транзиту ще у 90-ті роки XX ст. в рамках демократизації політичного режиму в цих державах, у тому числі в контексті реалізації в них політики європейської та євроатлантичної інтеграції, оскільки однією з основних передумов вступу до ЄС і НАТО якраз і є функціонування демократичної політичної системи, в якій реалізовано принцип розподілу влад та наявна система стримувань і противаг. Саме це лежить в основі так званого «політичного критерію» як одна з вимог для країн, що прагнуть вступу до ЄС.

Реформа децентралізації є одним основних кроків на шляху розбудови відповідної політичної системи оскільки в межах проведення цієї реформи певна частина повноважень щодо управління місцевими громадами та регіонами, що раніше була у компетенції центральної влади, тепер буде належати органам місцевого самоврядування та регіонального управління без необхідності погоджувати кожне своє рішення із центром.

Також ця реформа закладає певний фінансовий фундамент під органи місцевого самоврядування та дозволяє боротися із корупцією, оскільки ті кошти, які раніше надходили напряму до державного бюджету України та дуже часто не зовсім справедливо розподілялися серед місцевих громад, тепер напряму опиняються у місцевих бюджетах, та місцеві еліти мають повне право витратити ці кошти на свій власний розсуд для розвитку своїх місцевих громад без необхідності отримувати погодження від центральної влади, а також самостійно проводити необхідні перемовини для залучення інвестицій у свої громади.

Ефективна боротьба з корупцією теж є однією із основних передумов для успішного просування процесу європейської інтеграції, тому реформа децентралізації теж в цьому контексті сприяє подоланню цієї традиційної для України проблеми, оскільки раніше в межах централізованої системи управління корупційна рента була одним з основних інструментів в руках місцевих еліт, які боролися між собою задля отримання необхідного фінансування від центральної влади з коштів державного бюджету [5].

Іноді в період кризових ситуацій, як то, наприклад, пандемія коронавірусу, така нова система управління державою може, з одного боку, надати певні надійні гарантії стосовно неможливості централізувати або навіть узурпувати владу в руках єдиного центру, а, з іншого боку, може призводити до дестабілізації системи реагування на надзвичайну подію. Яскравим

прикладом в Україні слугувало протистояння між центральною владою та місцевими елітами під час пандемії COVID-19, коли напередодні місцевих виборів представники місцевих еліт через своє бажання знову обратися ще на один термін на ту посаду, яку вони займають, не хотіли йти на непопулярні кроки щодо підтримки жорстких кроків центральної влади щодо протидії коронавірусу, і саме тому чинили опір цій політиці уряду [1].

Доволі тривожною подією для багатьох представників місцевих еліт стало рішення центральної влади щодо обов'язкового вилучення військового ПДФО з місцевих бюджетів та повернення його до державного бюджету через постійні скандали стосовно неефективного витрачання органами місцевого самоврядування коштів місцевих бюджетів в умовах повномасштабного російського вторгнення в Україну. Така негативна реакція є зрозумілою, оскільки це жорстке та непопулярне рішення центральної влади було сприйняте багатьма як згорання реформи децентралізації [3].

Після закінчення війни, для успішного просування до своєї основної на даний момент мети, а саме вступу до ЄС, Україна має закріпити усі свої минулі досягнення у цій сфері і продовжувати свій шлях у процесі реформи децентралізації, оскільки це є однією з основних речей, за якими європейські партнери оцінюють наш успіх на євроінтеграційному шляху, і від цього залежить успішність нашого просування до членства в ЄС, яке наразі розглядається багатьма як одна зі складових майбутніх гарантій безпеки в межах захисту від майбутніх можливих російських атак чи бажань нинішнього російського режиму повторити знову це вторгнення в Україну [2].

Список використаних джерел

1. Апостроф. Гучний скандал між Зеленським та мером Черкас отримав несподіване продовження, відео. URL: <https://apostrophe.ua/ua/news/politics/2020-12-11/gromkiy-skandal-mejdu-zelenskim-i-merom-cherkass-poluchil-neojidannoe-prodoljenie-video/217469> (дата звернення: 07.03.2025).
2. КИЇВ24. Членство в ЄС може стати кращою гарантією безпеки для України, ніж вступ до НАТО — політолог. URL: <https://kyiv24.news/news/chlenstvo-v-yes-mozhe-staty-krashhoyu-garantiyeyu-bezpeky-dlya-ukrayiny-nizh-vstup-do-nato-politolog> (дата звернення: 07.03.2025).
3. Ржеутська Л. Суперечка навколо "військового" ПДФО. Кому дістануться гроші. DW. 2023. URL: <https://www.dw.com/uk/superecka-navkolo-vijskovogo-pdfo-komu-distanutsa-grosi/a-66816938> (дата звернення: 07.03.2025).
4. Солонтай О. Децентралізація як базовий підхід до ефективної відбудови України. *Агенція відновлення і розвитку*. 2024. URL: <https://ard->

ukraine.org.ua/articles/decentralizaciya-yak-bazoviy-pidhid-do-efektivnoyi-vidbudovi-ukrayini (дата звернення: 07.03.2025).

5. Шевчук О. Реформа децентралізації в Україні як елемент правового механізму подолання корупції. Актуальні проблеми правознавства. 2023. № 3. С. 130-135.

Прямухіна Наталія

Доктор економічних наук, професор кафедри політології та державного управління, декан факультету інформаційних та прикладних технологій.

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ORCID: 0000-0003-0788-7399

СЦЕНАРІЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Війна в Україні спричинила значні зміни в структурі державного управління, зокрема у сфері місцевого самоврядування. Відбудова країни потребуватиме ефективного розподілу ресурсів, залучення місцевих громад до процесу ухвалення рішень та посилення їхньої ролі у відновленні економіки. Відновлення політики децентралізації дозволить підвищити оперативність реагування на локальні виклики, сприятиме прозорості влади та залученню іноземних інвестицій. Адаптація децентралізації до нових реалій є критично важливою для країни, що має бути реалізовано через сценарний підхід з гнучкими інструментами та технологіями, які відповідно до соціальних, економічних, екологічних, інфраструктурних тощо особливостей регіонів враховуватимуть потенціал їх відновлення.

Розробка сценаріїв післявоєнної децентралізації держави має стати частиною загальнодержавної політики відновлення, що диктується наявними нині економічними показниками. Так, за даними НАБУ у 2025 році інфляція сягнула 12% річних і прискорюється надалі. У грудні 2024 року Індекс споживчих цін зріс на 1,4% порівняно з попереднім місяцем, що є високим результатом для останнього місяця року (середній показник попередніх 5 років для грудня становить 0,5%). Фактичний результат інфляції значно перевищує практично всі прогнози щодо інфляції в Україні, які існували у 2024 році. Найсильніше за рік подорожчали електроенергія (на 64%), овочі (48%) та вершкове масло (34%). Всі ознаки вказують на те, що прискорення інфляції триватиме і у найближчі місяці [1]. Падіння показників функціонування сільського господарства, промисловості та виробництва, роздрібної торгівлі тощо [2] є відправною точкою для розробки сценаріїв повоєнної